

նալու համար խակապէս ոգեկոչում կամ արտայայտութիւն՝ թափանցիկ ու ներդաշնակ հոգի պէտք է, ուր ամէն ինչ կերպաւորուի, հոգիանայ, ներդաշնակուի, և այնպէս արտացոլայ և ծաւալի արտայայտութեան հազարումէկ ձեւերով:

Իրաւ որ կարօտով հոգիներ՝ կ'ըլլան բանաստեղծ: Ազատեան, համակ կարօտ իր երգերով՝ մեր արդի գրականութեան մէջ կը ներկայանայ լաւագոյն և շնորհալից քնարերգակը, առանց ճիգի, առանց ճամարտակութեան, առանց արդիականութիւն փնտռելու իր արուեստին՝ որ հոսուն է հոգիէն և սահուն իր զրջին տակ, իր ծաղկազարդ լեզուով և բնագաւառի շունչով՝ կարծես Աինի գաւառներուն միայն յատուկ: Շնորհ մը հոգեկան և հոգեբանական կազմ՝ զոր ի զուր պիտի փնտռենք նոյն իսկ վարժականի քով, որ իր քնարերգութեան խորքին մէջ, իր բարձր արուեստին ետեւ միշտ նոյն դասականութիւնն ունի հիմ և մարմարակերտ բովը և կը պակսի բնութեան և գաւառի շունչը, նոյն իսկ «Հացի երգ»ին մէջ՝ որ մեր հայկական «Մշակական»ն է արդի գրականութեան մէջ, և ուր պիտի փնտռէինք այդ շունչը բնական ու բնութեանական:

Ազատեանի «ՈՒՂԵԻՈՐՈՒԹԻՒՆԵՐԸ» կը կազմեն՝ «Առաջին ձամբարդարիւն», «Եւրկեպի աճիւններուն մօտ» ու խտագնացութիւնը՝ նուիրուած ողբ. Հ. Արսէն Ղազրիկեանի յիշատակին, յետոյ բուն Զորախտե պատմութեանով էջերը՝ «Դեպի Պոքկազ» Պոքկազէն Սօփիա — Վիթի քղանցքներէն վեր», և «Դեպի Պոքկազ» (ճամբու յօթեր) ուր բնականաբար տեսարաններուն մէջ Ազատեան կը գծէ լոյծ հորիզոններ, փախստեայ արահետներ, ծուարած թաքստոցներ, լուսնէն նետուած արծաթ ծնծղաներ, և ուրտաւորը ծունկ մը ազօթքով, և անոնց կարաւանները ծովատեսիլ յուզումներով: Վերջապէս այդ Ողբարդարեանց մէջ Ազատեան արձակօրէն կը բանաստեղծէ գաւառաշունչ ու մտերմիկ՝ կեանքի ու աշխարհի հոգեկան տեսիլներով:

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐԸ իր սիրած ու

փնտռած նիւթերն են: Հոն կը տեսնենք մեր ծերունիները նահապետական, հայրենի կրակարանը կայծկւած «Ամանոր» ին մէջ, և Հայկական եզակի Ճրագարոյցը որու կարօտակէզ Ազատեան կը զգացնէ մեր հայրերու միւսոնարոյր հաւատքը՝ որ, աւաղ, կը յուզէ հոգեկան փուլզումով մը և կարծես անդամանելի է: Ու յետոյ, ունի «Ծնունդի գիշեր»ը՝ իր ցայգային հրակունքներով, շարականներով ու մանաւանդ Աստուածամօր գրկին մէջ նորածին Յիսուսով՝ որ կը ժպտի... կը խայտայ և կ'եռացնէ հաւատքը բարի հոգիներուն...

Հոս ալ, եղճեկ, յիշատակը սիրտ կ'աբխէ սեւութեան մէջ ճակատագրին՝ որ մեզի վիճակուեցաւ... ինչպէս «Բարեկէրպան» յորդ ու զուարթ կեանքի փուլզումը՝ որ կը թելադրէ ոգեկոչել ու վերապրիլ յիշատակը հին, բարի օրերուն: Հուսկ «Զատիկ»ը աղբիւր կեանքի վերանորոգութեան՝ որ խոնարհ հոգիներու մէջ այնքան հաւատք ու ջերմեռանդութիւն կը գնէր:

Ազատեան կը զետեղէ ապա զոյգ մը «ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԵՔԵԱԹՆԵՐ», այսինքն «Արաշական գերոշիւն» և «Արամանդ ածող րոշուր» ուր պատրանքը կ'ունենանք կարծես անգամ մ'ալ լսելու մեր մանկութեան օրերու հին ու ճոխ վէպերը, արեւելեան շուշլուծեամբ, երազներով հարսանեկան անվերջ խնջոյքներու, յետոյ յուսախաբութեանց և հուսկ վերստին ապրումով անըրջային երջանկութեան, որոնց այնքան գոյն և կեանք տուած է հեղինակը, պատկերներու և լեզուի գաւառական յօրինուածով:

«Զմրուխտե պատմութեան» ին վերջին մասը կը գրաւէ «Արձակ րաւատեղծարարներ» ու բաժինը: Բազմաթիւ քնարական կտորներ, ինչպէս՝ «Առանձնորիւն», «Արձակ րաւատեղծարարներ», «Հոգեկերպ», «Արշարայիս սպիտակերը», «Հովիւն ձայնը», «Վարդար», «Վերջարդսէն ետք» «Երազ րոյսի և մտածման», եւն եւն, ամէնքն ալ թրթռուն խոհեր և պատկերներ քնարերգական տրամանոյշ ոգեւորութեամբ, հոգեկան ծփանքներով և տուայտանքով, միշտ

սակայն թեթեւ ու վերամբարձիկ՝ խուսելով նիւթապաշտ ու թանձր յոռետեսութեան՝ որ մեր արդի գրողներէն շատերուն քով նորոյթ է կամ համաճարակ:

Այս վերջին կտորները գեղեցիկ պահերու ներշնչութիւններ են՝ Զարգարեանի «Յայգալոյս»ն յիշեցնող, թէեւ աւելի կարճ ու ոճի տարբեր նկարագրով:

Աւարտած ընթերցումը Ազատեանի երկին՝ տպաւորութիւնը կը զգամ վրաս երգերու՝ որոնք իրենց զանազան եղանակներով քաղցրութիւն և տրամութիւն կը հոսեն մէջս, ու այն ինչ կը թաղուի ու կ'ուզեմ խորանալ՝ արդէն աւարտած է:

Վիպերգող այս երիտասարդը որ բանաստեղծի հարազատ ձիրքերն ունի՝ ներշնչումի, երեւակայութեան և գիտաւոր պատկերներու և զգայնիկ ու թեթեւ շարդութեան՝ լեզուական ճոխ, շնորհալի և ճկուն հարստութեամբ, կը յուսացնէ առանց տարակոյսի լաւագոյն և մեծ երկեր՝

որոնց այնքան ատաղձ ունի հոգւոյն մէջ, այնքան հայրենի յուշեր հոգեկան քաղցրութեամբ և քնարերգական թարմութեամբ:

Ազատեան իր թեւածումներուն մէջ կը զգացնէ Տէրեանի նուագաւոր քնքշութիւնն և լեզուի ներդաշնակութիւնը, թէեւ յատկապէս ինք Մեծարենցի դպրոցին հետեւիլ կը թուի, որդեգրելով անոր «անանձնական»ը և խորհրդապաշտութեան մաս մը: Ասով, սակայն, չենք ուզեր ըսել թէ հետեւող մըն է Մեծարենցին, մանաւանդ որ անոր հետեւին անհնար է արուեստի և հոգեկան տպաւորութեան այն եզակի բնոյթով՝ որով կ'ըմբռնենք զանիկա:

Ազատեան որքան բեղուն, նոյնքան հմայիչ է և հետաքրքրող. որքան պարզ, նոյնքան զգայուն և տպաւորիչ:

Վերջապէս մէկը մեր արդի քնարերգուներէն որ գիտէ երգել կեանքը ինչպէս որ է՝ և ըլլալ միեւնոյն միջոց հոգեկան ու վերամբարձիկ:

Հ. Ե. Փ.

ՎԱՂԱՄԵՌԻԿ ՎԱՀՐԱՄ ԲՈՐԹՈՇԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ՝

Ուշ աշնան մը շուշին մէջ թաւշեայ լսարանակ քու թափօրդ մը կ'երթայ վահրամի՛կ...: Խունկ եւ երգ, մոմեղէն՝ Լուսակաթ բիբերով կ'արտասուեն:

Տես սրտերն ուրտեղ սէր ցանցիլը եւ ժըպիտ, բարութիւն երկնածիլը, քեզ ամբիծ ծաղիկներ կը ձօնեն, քեզ համբոյր սրբալոյս կղզեկէն:

Մինչ դու վեր քան աստղերն եւ արեւ երջանիկ կը ժպտիս յարատեւ, Ու պապակղ ոգետանջ կը յագի վայելքով երկնային արբումի:

Դու ծաղիկ հայրենի դաշտերուն՝ Ունէիր քերթողի բոյր եւ գոյն, Եւ աչքեր սիրալիր, ամօթխած Ուր գծուած էր երկինք եւ Աստուած:

Անձանօթ աշխարհիս չարութեան՝ Ապրեցար ինչպէս խունկ լիբանեան, Ու սրտիդ կըրակով ծառացար Դէպ՝ Անհուն իղձերուդ անըստառ:

Այլոց վարդ սըփուկով անհամար, Շուշաններ քաղցիլը քեզ համար Իմ բարի՛ վահրամիկ, հալեցա՛ր երկրնքի կարօտով սիրավառ:

Ու նորէն և յաւէտ սիրակաթ Դու ժպտէ՛ սրտերուդ հարազատ, Դու տեսիլ, դու և յուշ անթարշամ Գեղ սիրով անսահման Բարութեան:

Հ. Ե. Փ.

1. Միւթարեան վանքի սան, ծն. ի Խարբերդ 17 Սեպտ. 1921 — վ.թ. ի վ.եռեակ 25 Նոյ. 1936.